

ŻELIU ŻELEW

Wpływ polskiej opozycji i Solidarności na opozycję w Bloku Sowieckim

Przy obchodach rocznic ważnych wydarzeń istnieje tendencja przeceniania ich, przypisywania im większego znaczenia niż posiadały w rzeczywistości. Oceniając te wydarzenia w kontekście przeszłości nie żałujemy takich wyrażen jak "historyczne" czy nawet "o znaczeniu światowym". Te często przesadzone formuły są wyrazem wdzięczności dla tych, którzy uczestniczyli w tych wydarzeniach za ich bezinteresowność oraz heroiczne działania polityczne i czyny moralne.

Inaczej to jednak wygląda w przypadku powstałego 25 lat temu związku zawodowego "Solidarność". Ten związek naprawdę odegrał historyczną rolę o znaczeniu światowym. Na to stwierdzenie składa się wiele argumentów.

Na długo przed Solidarnością w imperium radzieckim odbywały się protesty, powstania, a nawet bunty. Pamiętamy powstanie robotników niemieckich z 1954 r., stłumione przez radzieckich żołnierzy. Pamiętamy narodową rewolucję na Węgrzech zmiażdżoną w 1956 r. przez radzieckie czołgi. Pamiętamy Praską Wiosnę, zakończoną w sierpniu 1968 r. okupacją kraju przez wojska Układu Warszawskiego. Pamiętamy oczywiście też dwa polskie powstania w 1970 i 1976 r., również spacyfikowane przez władze komunistyczne.

Wszystkie te próby obalenia systemu komunistycznego nie powiodły się, gdyż miały charakter spontaniczny, sporadyczny i nieorganizowany i w dużej mierze były wyrazem iluzji politycznych i ideologicznych.

Przywódcy Praskiej Wiosny wierzyli w możliwość stworzenia "socjalizmu z ludzką twarzą". Lecz tak na prawdę problem dotyczył raczej "komunizmu z ludzką twarzą", tj. wolnych ludzi w systemie totalitarnym, co jak wiadomo jest sprzecznością w rodzaju "drewnianego żelaza". Dubczek i jego współpracownicy zapłacili wysoką cenę za tę fatalną iluzję, według której w systemie komunistycznym możliwa jest demokratyzacja. Radziecka "pierestrojka" również żyła taką iluzją. Gorbaczow miał szczerą nadzieję, że demokratyzacja systemu radzieckiego jest możliwa bez niszczenia monopolu partii komunistycznej, tj. monopartyjnego ustroju politycznego, i bez likwidowania imperium radzieckiego. Z powodu tej ryzykownej iluzji podczas zamachu stanu z 19 sierpnia 1991 r. życie jego i jego rodziny znalazło się w niebezpieczeństwie.

Nieśmiertelna *Solidarność*

W 1980 r. w Stoczni Gdańskiej powstał związek zawodowy Solidarność. Na pierwszy rzut oka wyglądał jak kolejna zwykła manifestacja przeciwko komunizmowi, na dodatek ani wyjątkowo silna ani rozległa. Lecz tu pojawia się wielkie "ALE". Bowiem pod skromnymi szatami kryło się prawdziwe oblicze Solidarności: była długo poszukiwanym, skutecznym sposobem walki z systemem komunistycznym. Po pierwsze, powstała organizacja była

Były Prezydent Bułgarii urodził się w 1935 roku.

Studia filozoficzne na Uniwersytecie w Sofii (1958), uzyskał tytuł doktora za pracę "Względna teoria osobowości" (1987). Po 4 latach pracy naukowej (1961-65) wyrzucono go z Uniwersytetu w Sofii za odejście od dogmatów komunistycznych. Został zesłany na wieś (1966-1974). W latach 1972-1974 pracował jako socjolog w Instytucie Sztuki Amatorskiej w Sofii, po czym otrzymał posadę naukowo-badawczą w Instytucie Kultury (1975-1989).

W 1988 r. jest jednym ze współzałożycieli Klubu "Glasnost i Pierestrojka". W 1989 r. zwolniony z Instytutu Kultury za działalność opozycyjną. W grudniu 1989 r. zakłada Unię Sił Demokratycznych (USD) zrzeszającą ugrupowania i ruchy opozycyjne. Zostaje pierwszym przewodniczącym Rady Koordynacyjnej, a w czerwcu 1990 wybrany na przewodniczącego Komitetu Parlamentarnego USD.

Sierpień 1990 - wybrany Prezydentem Republiki Bułgarskiej przez Wielkie Zgromadzenie Narodowe. 1992 - ponownie wybrany na Prezydenta, tym razem w wyborach bezpośrednich na 5-cio letnią kadencję. Od stycznia 1997 r. - Prezes Fundacji Żelju Żelewa. Od maja 2001 roku jest jednym z członków założycielskich i jednocześnie prezesem Bałkańskiego Klubu Politycznego.

Ogłosił szereg książek: "Amateur art in the context of the scientific and technical revolution", (Sztuka amatorska w kontekście rewolucji naukowej i technicznej), 1976; "The Modal Categories", (Kategorie

związkiem zawodowym a nie partią polityczną. Gdyby stworzona została partia polityczna, co więcej opozycyjna partia polityczna, natychmiast rozprawiono by się z nią na sali sądowej. Po drugie, związek zawodowy jest organizacją obywatelską stworzoną do działań w sprawach zawodowych, więc nie było powodu delegalizowania go, nawet, jeśli stanowił element opozycji politycznej. Po trzecie, Solidarność była organizacją dużą, która mogła bez ograniczeń zwiększać ilość członków. Każdy robotnik miał prawo zapisać się do niej, gdyż chroniła jego interesy zawodowe. Poza tym związek zawodowy nie wykorzystuje w walce politycznej spisków, zmów ani tajnych działań. Walka ta jest z definicji otwarta i publiczna. Ten właśnie aspekt czyni ze związku zawodowego typowy przykład walki obywatelskiej. Dlatego też przemoc i terroryzm nie są bronią związkowców. Jedynym rodzajem "przemocy" stosowanym przez związek jest nieposłuszeństwo obywatelskie.

Wszystkie te właściwości uczyniły z Solidarności organizację nieśmiertelną i niezniszczalną. Pomimo zagrożenia interwencji wojsk Układu Warszawskiego i stanu wojennego wprowadzonego przez generała Jaruzelskiego oraz związanych z tym ograniczeń publicznych i politycznych, Solidarność przeżyła system komunistyczny. Sam fakt jej istnienia w latach 80. pokazywał innym narodom Bloku Radzieckiego, że walka z komunizmem była możliwa na wielką skalę i w otwarty sposób. Początkowo wydawało się to paradoksalne, ale tak faktycznie było.

Z tego powodu wszystkie narodowe, patriotyczne i narodowo-demokratyczne fora, które pojawiły się w republikach radzieckich pod koniec "pieriestrojki" Gorbaczowa starały się naśladować Solidarność. Nie udało im się, gdyż brakowało im wystarczająco dużej dawki antykomunizmu. Ponadto wszędzie tam nadal utrzymywała się wiara w iluzję, że możliwa jest demokratyzacja systemu komunistycznego bez jego zniszczenia. Nie porzucano więc podstawowej idei "pieriestrojki".

Wzór dla Bułgarii

Solidarność stanowiła również przykład dla antykomunistycznych opozycji w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, w których dokonały się tak zwane "aksamitne rewolucje" - dotyczy to czeskoślowskiego Forum Obywatelskiego, Węgierskiego Forum Demokratycznego i bułgarskiej Unii Sił Demokratycznych. Ten ostatni został utworzony 7 grudnia 1989 r., lecz organizacje obywatelskie, które wchodziły w jego skład powstały znacznie wcześniej:

- 16 stycznia 1988 r. - Niezależne Stowarzyszenie Obrony Praw Człowieka
- 8 marzec 1988 r. - Komitet Obrony Ekologicznej Ruse
- 3 listopad 1988 r. - Klub Popierania Głosności i Pieriestrojki
- 8 luty 1989 r. - Konfederacja Pracy "Podkrepa"
- 9 marzec 1989 r. - Komitet Obrony Praw Religijnych, Wolności Sumienia i Wartości Duchowych
- 8 kwiecień 1989 r. - Niezależne Stowarzyszenie "Ekogłosnost"

Latem i jesienią 1989 r. pojawiły się również:

- "Komitet 273" broniący więźniów politycznych
- Ruch na rzecz Inicjatywy Obywatelskiej
- Klub Bezprawnie Represjonowanych po 1945 roku
- Niezależne Stowarzyszenie Studentów, które szybko zmieniło się w Federację Niezależnych Stowarzyszeń Studenckich

Modalne), 1978; "Physical Culture and Sports in Urbanized Society", (Kultura fizyczna i sport w społeczeństwie zurbanizowanym), 1979; "Fascism", (Faszyzm), 1982 i 1990; "Man and His Personalities", (Człowiek i jego Osobowości), 1991; "The Relational Theory of the Personalist" (Względna teoria osobowości), 1993; "Intelligentsia and Politics". Articles essays, speeches and interviews (Inteligencja i Polityka. Artykuły, eseje, przemówienia i wywiady), 1995; "Bulgaria's New Foreign Policy and NATO" (Nowa polityka zagraniczna Bułgarii i NATO), 1995

Otrzymał 8 doktoratów honoris causa w siedmiu krajach, Nagrodę Catherine Medici Międzynarodowej Akademii Medici, Transition Award otrzymał wspólnie z Yitzhakiem Rabinem (1996).

Najwyższe odznaczenia państwowe Francji, Hiszpanii, Portugalii i Wenezueli.

Natychmiast po upadku Todora Żiwkova 10 listopada 1989 r., wszystkie partie zakazane przez reżim komunistyczny były reaktywowane, m.in. Nowa Partia Socjaldemokratyczna i Bułgarski Ludowy Związek Chłopski, Partia Demokratyczna i Partia Radykalno-Demokratyczna.

Jak widać już po samych nazwach organizacji obywatelskich stworzonych pod koniec lat 80. w Bułgarii, reprezentują one idee ekologiczne, obronę praw człowieka i związki zawodowe. Innymi słowy, bazują się na modelu stworzonym przez Solidarność, a Konfederacja Pracy "Podkrepa", która odegrała bardzo ważną rolę na samym początku naszej "aksamitnej rewolucji", była wierną kopią Solidarności. Dzięki jej wojującemu charakterowi, dużej ilości członków i poparciu, jakie miała wśród ludności pełniła rolę przedniej straży Unii Sił Demokratycznych i całej opozycji antykomunistycznej.

Solidarność jako model

Światowe znaczenie Solidarności nie ma wyłącznie charakteru bezpośredniego. Rola Solidarności dla wydarzeń światowych to nie tylko przykład i tworzenie modelu skutecznej walki politycznej przeciwko komunizmowi, lecz także fakt, że stała się decydującym ogniwem w łańcuchu wydarzeń o znaczeniu światowym.

Dostarczając model "aksamitnych rewolucji" w Europie Środkowej i Wschodniej, Solidarność przyspieszyła rozkład systemu radzieckiego i jałtańskiego podziału świata. Wydarzenia przebiegały mniej więcej w następujący sposób:

Aksamitne rewolucje odbyły się w Polsce, Czechosłowacji i Bułgarii. Totalitarne reżimy tych krajów zostały zniszczone. Następnie:

- 1) Zniszczone zostały międzynarodowe organizacje bloku wschodniego: Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej, Układ Warszawski oraz Związek Radziecki jako system stanowy.
- 2) Świat zmienił się na jedno- lub wielobiegunowy. W obu przypadkach najważniejsze jest to, że prowadziło to do zakończenia zimnej wojny.
- 3) Ruch państw niezaangażowanych, stanowiący alternatywę dla świata dwubiegunowego, osłabił się po tym, jak ten przestał istnieć.
- 4) Nastąpiło zjednoczenie Niemiec, a jednocześnie rozpadła się federacja jugosłowiańska.
- 5) Wskutek tych wszystkich czynników jałtański podział świata, dokonany pod koniec II wojny światowej przez Churchilla, Stalina i Roosevelta, przestał obowiązywać.